

УДК 37.378.14

СТУДЕНТТЕРДИН БИЛИМИН, КӨНДҮМДӨРҮН ЖАНА ЫКТАРЫН ТЕКШЕРҮҮНҮН
ЖАНА БААЛООНУН ФОРМАЛАРЫ
ФОРМЫ ОЦЕНОВАНИЯ И ПРОВЕРКИ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И НАВЫКОВ
СТУДЕНТОВ
FORMS OF ASSESSMENT AND TESTING OF STUDENTS' KNOWLEDGE AND SKILLS

Барпыбаев Т.Р. – ЖАМУ ТИПФ

turdumambet@mail.ru

Токтомамбетова Ж.С. – ЖАМУ ТИПФ

jami_t@mail.ru

Аннотация: Макалада студенттердин билимин баалоонун формаларына токтолуу менен формативдик жана суммативдик баалоонун негиздери каралган.

Аннотация: В статье рассмотрены формы оценивания и основы формативного и суммативного оценивания

Annotation: The article considers the forms of assessment and the basics of formative and summative assessment.

Ачык сөздөр: билим, көндүм, баалоо, жетишүү, формативдик жана суммативдик баалоо.

Ключевые слова: знание, навык, оценивание, успеваемость, формативное и суммативное оценивание

Key words: knowledge, skill, assessment, performance, formative and summative assessment

Студенттердин билимин, көндүмдөрүн жана ыктарын текшерүү жана баалоо окутуунун маанилүү түзүлүштүк компоненти болуп эсептелет жана окутуунун системалдуулугу, удаалаштыгы менен бекемдөө принциптерине дал келүү менен окуу жылы ичинде ишке ашырылат. Ага ылайык билимди текшерүүнүн жана баалоонун түрдүү түрлөрү аныкталган. Алардын ичинен негизгилери болуп төмөнкүлөр эсептелет:

- күнүмдүк окуу сабактарынын жүрүшүндө жүргүзүлгөн билимди учурдагы текшерүү жана баалоо;
- ар бир семестрдин аягында жүргүзүлгөн семестрдик текшерүү жана баалоо;
- билимди билимди баалоонун жыл аягындагы баалоо, б.а. студенттердин окуу жылы ичиндеги жетишүүсүн баалоо;
- бүтүрүүчүлөрдүн жыйынтыктоочу жана көчүрүү сынактары.

Жетишүүнүн сапатын текшерүүдө жана баалоодо окутуунун маселелери кантип чечилип жаткандыгын аныкталып алуу маанилүү, б.а. студенттер кандай деңгээлде билимдерге, көндүмдөргө жана ыктарга, дүйнөнү таануу жана адеп-эстетикалык ойлорго, ошондой эле чыгармачылык ишмердүүлүктүн ыкмаларына ээ болгондугун аныктайт. Мында басымдуу мааниге тигил же бул студент окутууга кандай мамиле жасап жаткандыгы да ээ [1,4766]. Билимди текшерүүнүн жана баалоонун бир канча усулдары бар кыскача токтоло кетсек, алсак:

- студенттердин окуу ишине күндө байкоо жүргүзүү;
- оозеки суроо (жекече, тыгыз иш алпаруу);
- сабактын жүрүшүндө балл коюу;
- контролдук иштер;

- үй тапшырмаларын текшерүү.

Студенттердин окуу ишине күндө байкоо жүргүзүү. Бул усул окутуучуга студенттер күндөгү сабакта өздөрүн кантип алып жүрүшөт, өтүп жаткан материалды кандай кабыл алып жатышат, эс тутуму кандай, канчалык деңгээлде ой-жүгүртүүсүн жана өз алдынчалыгын көрсөтө алышат, окууга болгон шыгы, кызыкчылыктары, жөндөмдүүлүктөрү тууралуу ой топтоого мүмкүнчүлүк берет.

Оозеки суроо. Бул усул билимди текшерүүдө жана баалоодо кенири тараган усулдардын бири. Оозеки суроонун маңызы төмөндөгүдө турат, окутуучу студенттерге өтүлгөн материал боюнча суроону коёт дагы аларды жооп берүүгө түрткү берет, аны менен материалдын өздөштүрүлгөндүгүн аныктайт.

Контролдук иштер. Студенттердин билимин, ыктарын жана көндүмдөрүн текшерүүдө жана баалоодо, ошондой эле алардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн аныктоодо эффективдүү ыкмалардын бири. Бул усулдун маңызын окуу программасында өзүнчө тема же бөлүм өтүлгөндөн кийин окутуучу студенттердин билимин текшерүү жана баалоо үчүн жазуу же практикалык контролдук иштерди алуусу түзөт.

Студенттердин үй тапшырмаларын текшерүү. Студенттердин жетишүүсүнүн сапатын баалоо үчүн алар тарабынан аткарылган үй тапшырмаларын текшерүү чоң мааниге ээ. Ал окутуучуга студенттердин окууга болгон мамилесин, окуган материалды өздөштүрүүсүнүн сапатын, үй тапшырмаларын аткарууда өз алдынча иштөөсүнүн деңгээлин иликтөөгө мүмкүнчүлүк берет.

Студенттердин билимин, көндүмдөрүн жана ыктарын текшерүү менен баалоодо аларга объективдүү баа коюу чоң мааниге ээ. Бул жөнөкөй көйгөй эмес, өзгөчө студенттин билимин баалоодо таасир этүүчү каражат катары кабыл алынганда. Билимине жогорку баа берүү менен студенттин окууга болгон кызыгуусун шыктандырышыбыз мүмкүн, ошол эле учурда мүнөзүндө менменсинген өзгөрүүлөр пайда болушу ыктымал. Андан да канаттандырырлык эмес баа күчтүү таасир бериши мүмкүн: же окууга болгон ынтызарлыгын күчөтөт, же окууга болгон умтулуусун жоготот. Мына ошондуктан акыркы жылдары басма сөздөрдө “жогорулатылган баа” деп аталган маселенин үстүндө курч талаш-тартыштар орун алууда. Демек, бул учурда окутуучу түйүндүү орунду ээлейт [2, 1746].

Оксфорд университетинин профессору Майкл Барбер Улуу Британиянын парламентине жолдогон баяндамасында мындай деген: “Атаандаштыкка жөндөмдүү өнүккөн мамлекет болуш үчүн биз жогорку билимдүү улут болушубуз керек. Биздин балдарыбыздын, бүтүндөй өөрчүп келе жаткан муунубуздун милдеттүү сабаттуулугуна чоң көңүл бурушубуз зарыл. Бул учурдагы жашоонун талабына биздин балдарыбыз көнүшү үчүн маанилүү”. Студенттердин жекече жөндөмдүүлүктөрүн жана алардын жаш курактарынын өзгөчөлүктөрүн эсепке алган учурдагы коомдун талаптарына дал келген механизм болуп **формативдик баалоо** эсептелет, аны дагы *окутуу үчүн баалоо* деп да аташат[3, 276].

Формативдик баалоо – бул студенттер менен окутуучулар тарабынан колдонулган маалыматтарды интерпретациялоонун жана изденүүнүн процесси, б.а. өзүнүн окутуу процессинде студенттер кайсы баскычта экендигин аныктоо үчүн жана зарыл деңгээлге жакшы жетүү үчүн кайсы багытта өнүгүү керектигин аныктоо эсептелет. Баалоо - окутуунун эффективдүүлүгүн кантип жогорулатат жана ал кандай болушу керектиги жөнүндө 1999-ж. Баалоону рефермалоо тобу (Assessment Reform Group) биринчилерден болуп талдай баштаган [4, 876]. Алар негизинен П.Блек менен Д.Уильямдын эмгектерине таянышкан, алар өз кезегинде окутууну жакшыртуу беш түйүндүү шарттардан көз-каранды экендигин белгилешкен:

- студент менен окутуучунун ортосундагы кайтарымдуу байланыштын эффективдүүлүгүнөн;
- жеке окуу процессине студенттин активдүү киришинен;
- баалоо учурунда алынган окутуунун жыйынтыктарын эсепке алуудан;
- студенттердин баалоодон мотивация менен өзүн баалоо көз-каранды экендигин түшүнүүдөн;
- студенттердин өзүн-өзү баалоо жөндөмдүүлүгүнөн.

Формативдик баалоо усулу студенттерде өз алдынча иштөөнүн ыктарын иштеп чыгууну, топто иштөө, окууга болгон кызыгуунун жогорулашы, бири-бирине жардам берүү жана жамаатта иштөө сезиминин жогорулашына алып келди. Билим берүүнүн башкы максаттарынын бири болуп өз алдынча окууга жөндөмдүү инсанды тарбиялоо эсептелет. Формативдик баалоонун техникасынын өзгөчөлүгү болуп, ар бир сабакта баалоонун колдонулушу эсептелет. Бул өз кезегинде студент менен окутуучунун билим берүүнүн сапатына баштапкы учурда эле таасир берерин билдирет. Андан сырткары, формативдик баалоо, студент үчүн да, окутуучу үчүн да тандап алаган формада колдонулушу мүмкүн (мисалы, сүрөт-бейджиктер, “5”-ачык тийген күн, “4”-жарым булут каптаган күн, “3”-күн бүркөк).

Окутуу процессинде баалоонун объектиси болуп окуунун максатына жетүү үчүн аракеттеген студенттин ишмердүүлүгү эсептелет. Демек, окутуунун максатын иштеп чыгуу, бардык баалоонун жана баалардын түрлөрүнүн негизи болуп эсептелет. Окутуунун максаты сабактын негизги бөлүгү болуп эсептелет жана студент менен окутуучунун ишмердүүлүгү мына ошол максатка жетүүгө багытталган. Сабактын максаты окутуунун каражаттарын, усулун, сабактын жүрүү процессин жана баалоону аныктайт [5, 1746].

Баалоонун бардык формаларын колдонуу менен ар бир студентти сабактын жүрүү процессиндеги иш-аракетин көрүүгө болот. Педагог-гуманист Ш.А.Амонашвилинин изилдөө иштеринде позитивдик баалоонун ыкмаларын кездештирүүгө болот:

- **Оң баа** – “Мен билем, сен аябай аракеттендин...”;
- **Каталарга карата көрсөтмө** – “Бирок бүгүн сенде окшошпой калды”;
- **Себептерди талдоо** – “Карасаң, сен ойлодунда, бул, бирок ал андай эмес”;
- **Талкулоо. Ишенимдүүлүктү көрсөтүү** – “Бирок кийинки сабакта мен ишенем, сен мындай”[6, 2236].

Формативдик баалоону ийгиликтүү жүргүзүү үчүн окутуучу өзү үчүн эки максатты аныктап алышы керек: студент окутуунун кайсы баскычында жүрөт жана өзүнүн педагогикалык чеберчилигин өркүндөтүү үчүн кандай эффективдүү усулду колдонушу зарыл. ал эми студенттер өз кезегинде, эмне үчүн окуп жатышат, эмнени үйрөнүшөт экендигин түшүнүшү керек.

Формативдик баалоо окутуучуга тайпадагы студенттердин жетишүүсүн көзөмөлдөөгө жардам берет. Формативдик баалоодо студенттердин ишмердүүлүгүн баалоону уюштурууда тыкандык менен иштелип чыккан критерийлер колдонулат. Критерийлерди колдонуу менен баалоо билим берүү процессине катышкандардын бардыгы үчүн түшүнүктүү жана ачык болушун камсыз кылат. Критерийлер баалоону объективдүү талдоого көмөктөшөт. Баалоонун критерийлерди иштеп чыгууда сабактын мазмунун жана максатын дайыма эстеп жүрүү маанилүү. Баалоонун критерийлери тууралуу маалыматтар студенттер үчүн жеткиликтүү болушу зарыл. Баалоонун эффективдүү иштелип чыккан критерийлери жана алардын баскычтары студенттер үчүн кандай, кантип баалана тургандыгы айкын болуу менен жумуштарды аткарууда жакшы колдонмо катары кызмат кылат. Критерийлердин баскычы – бул күтүлгөн жыйынтыкка

жетүүнүн түрдүү деңгээлдеринен өтүүнүн тартиби. Баалоонун критерийлери канчалык ачык болсо, студент ошончолук тапшырманы ийгиликтүү аткаруу үчүн эмне кылуу керектигин жакшы түшүнөт.

Суммативдик (же жыйынтыктоочу) баалоо – бул окутуу процессинин кандайдыр бир баскычында жалпылоо үчүн колдонулган баалоонун түрү. Мында студенттин жетишкендиктерин белгилөө менен анын компетенттүүлүгүнүн деңгээли тууралуу жыйынтык чыгарууга болот. Компетенттүүлүк деңгээлде “студент факты менен ойду бириктире алат, андан соң талдап, жалпылап, түшүндүрүп, алдын-ала айтып же кандайдыр-бир жыйынтык чыгара алат”. Демек, суммативдик баалоо бул студенттеги компетенттүүлүк менен ык-көндүмдөрдү калыптандыруусунун жана билимдерге ээ болуу деңгээлинин жалпы жыйынтыгы.

Корутунду

Мына ошентип, окумуштуулар, педагог-изилдөөчүлөр, учурдагы окутуучулар дайыма “Кантип окутабыз? Эмнени окутабыз?” деген суроолорго жооп издеп келишет.

Учурдагы дүйнө – билим берүүдөгү жаңы технологиялардын укмуштудай тездик менен өнүгүшүнүн дүйнөсү. Дагы 10 жылдан кийин окутууда, билим берүүдө кандай технологиялар колдонорун айтуу кыйын. Учурдагы талап ар бир студентти өз алдынча өнүгүүгө өткөрүү. Бул маселени эски педагогикалык технологиялар жана ыкмалар менен ишке ашыруу кыйындыкка турат. Учурда окутуучулардын алдында белгиленген жыйынтыктарга жетүү үчүн педагогикалык каражаттарды тандоо боюнча татаал кесипкөйлүк маселе турат, анын ичине баалоону кошкондо. Баалоонун түрдүү түрлөрүн колдонуу менен сабактарды өтүү студенттер үчүн да, окутуучулар үчүн да чоң кызыгууну жаратат. Мындай өтүлгөн сабактар студенттер менен окутуучунун ортосунда жакшы маанайды түзүү менен студенттердин билим берүүчүлүк, эмоционалдык жана социалдык чөйрөсүнө оң таасирин бере тургандыгын көрсөттү.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Пидкасистый П.И. Педагогика.–М: «Просвещение», 1996г. -378с студ.высш.учеб.заведений: В 2 кн.-М.: Гуманит. Изд. центр ВЛАДОС, 2001. – Кн.1: Общие основы. Процесс обучения. – 576с.
2. Загвязинский В.И. Теория обучения: Современная интерпретация: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. -М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 192с.
3. Библиографическое описание: Жунусакунова А. Д. Методы контроля и оценки результатов обучения в учебном процессе // Молодой ученый. 2016. №20.1. С. 26-29.
4. Форматвиное оценивание в начальной школе. Практическое пособие для учителя//Сост. О. И. Дудкина, А. А. Буркитова, Р. Х. Шакиров.-Б.: «Билим», 2012. -89 с.
5. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения.- М.: ИНТОР, 1996. - 544 с. 262 бет
6. Амонашвили Ш. А. Обучение. Оценка. Отметка. - М., 1980